

**UNELE OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA ASPECTUL ETNIC AL
POPULAȚIEI DIN ARIA CULTURII SINTANA DE MUREȘ ÎN
LUMINA CERCETĂRIILOR DIN AȘEZĂRILE ȘI NECROPOLELE
DE LA BÎRLAD — VALEA SEACĂ, ZORLENI — FÎNTÎNELE,
BANCA — GARĂ ȘI FĂLCIU — BOGDĂNEȘTI**

de VASILE PALADE

În ultimii 15—20 de ani problema apartenenței etnice a culturii materiale și spirituale din secolul al IV-lea d.H. de pe teritoriile Moldovei, Munteniei și din estul Transilvaniei a făcut obiectul a numeroase dezbateri în diferite sesiuni și întâlniri științifice cât și în presă de specialitate. Aceasta s-a datorat, în principal, faptului că importante descoperiri arheologice scoase la lumină în ultimul timp contraziceau vechile opinii, formulate cu peste 30 de ani în urmă, cu privire la caracterul unic al făuritorilor culturii respective.

Reamintim în acest sens faptul că potrivit opiniilor amintite, această civilizație ar reprezenta din punct de vedere etnic neamurile gotice în migrație, alături de care ar fi continuat să viețuiască și populația locală daco-romană, goții fiind socotiți totuși drept principalii ei făuritori și purtători ¹.

Conform opiniilor respective, tributare în bună măsură teoriilor cu privire la rolul civilizator al goților în regiunile nord-pontice și carpato-dunărene ², aria de expansiune a triburilor gotice în migrație ar corespunde, cronologic și teritorial, difuziunii necropolelor și așezărilor aparținând culturii Cerneahov de pe teritoriul URSS și a culturii Sintana de Mureș de pe teritoriul țării noastre. Pe acest criteriu, aspectul cultural respectiv, pentru teritoriul țării noastre, a fost denumit Cerneahov — Sintana de Mureș. S-a conturat astfel teza con-

¹ I. Nestor, *Istoria României*, vol. I, 1960, p. 682—694.

² Max Ebert, *Südrussland im Altertum*, Bonn—Leipzig, 1921; Gögo Müller Caules, *Die Goten in H. Reinerth. Vorgeschichte der Deutsche Stämme*, vol. III, Berlin Leipzig, 1940; Fr. Altheim, *Die Soldaten Kaiser*, 1939, p. 103, J. Werner, *Archäologischen Zeugnisse der Goten in Südrussland, Ungarn, in Goti in Occidente*, Spoleto, 1965, vol. III, p. 127 și urm.

form căreia, această cultură ar fi luat naștere o dată cu expansiunea gotică pe teritoriile respective și și-ar fi încetat existența din momentul trecerii goților în sudul Dunării la sfârșitul secolului al IV-lea d.H.³

Faptul că aceste opinii s-au impus și își mai păstrează încă actualitatea se explică, în principal, prin prestigiul istoricilor români și străini care le-au emis așa încît foarte puțini dintre discipolii acestora și-au pus problema dacă opiniile respective, așa cum au fost ele formulate și argumentate la acea dată, își mai păstrează sau nu valabilitatea.

În același timp cercetarea și publicarea mai multor necropole și grupuri de morminte de pe teritoriul Munteniei ca cele de la Tirgșor, Mogoșani, Gherășani, Independența, Olteni etc. prin interpretarea dată riturilor și ritualurilor funerare a avut darul să acrediteze valabilitatea opiniilor formulate anterior⁴. Drept urmare, deși în ultimii ani unii cercetători din generațiile mai tinere au scos la lumină numeroase și importante vestigii arheologice aparținând acestei culturi, totuși în atribuirea etnică au fost adoptate fără rezerve, tezele existente în bibliografia de referință socotind că acestea exprimă, de la sine înțeles, adevăruri care nu au de ce să fie puse la îndoială. Explicația constă, în faptul că de-a lungul anilor studenții de la facultățile de profil au fost orientați prin cursuri și prin bibliografia recomandată spre însușirea acestui unic punct de vedere, devenit astfel oficial, conform căruia cultura denumită Cerneahov — Sintana de Mureș sau Sintana de Mureș — Cerneahov reprezintă din punct de vedere etnic creația unei populații eterogene formată din goți, sarmați și daco-romani, goților acordindu-li-se rolul de principali făuritori și purtători ai culturii respective⁵.

În ce ne privește, așa cum am remarcat și cu alte ocazii, socotim că în prezent numeroase mărturii arheologice scoase la lumină sînt de natură să indice faptul că mai vechile opinii cu privire la etnosul și cronologia culturii Sintana de Mureș nu-și mai păstrează actualitatea, că acestea trebuie revizuite și amendate întrucît ele nu reflectă realitatea. Aceasta se impune cu atît mai mult cu cît în ultimii ani au fost scoase la lumină numeroase și valoroase fapte arheologice cu privire la civilizația geto-dacică din secolele II—III d.H. de pe teritoriile Moldovei, ale Munteniei și ale Transilvaniei, fapte care pun în evidență stadiul de dezvoltare propriu al culturii materiale și spirituale dacice pînă în momentul impactului cu lumea gotică. Cu alte cuvinte, în prezent s-a creat posibilitatea să se poată compara civilizația geto-dacică, sub numeroase aspecte, din etapa anterioară infiltrării neamurilor gotice pe aceste teritorii, cu civilizația care se dezvoltă pe aceleași teritorii, în continuare, în secolul al IV-lea d.H. și în cele următoare. Se poate astfel afirma că, la ora actuală, există posibi-

³ I. Nestor, *op. cit.*, p. 692.

⁴ Gh. Diaconu, *Tirgșor, Necropola din secolele III—IV e.n.*, Buc., 1966, p. 112—127; *idem*, *Mogoșani, Necropola din sec. al IV-lea e.n.*, Tirgoviște, 1970, p. 32—54; *idem*, *SCIVA*, 28, 1977, 3, p. 436—442; Bucur Mitrea, C. Preda, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, Buc., 1966, p. 148—164.

⁵ Cf. *supranotele* 3 și 4.

lități reale spre a se stabili dacă cultura geto-dacică continuă să se dezvolte sau nu și sub dominația gotică și dacă da, ce modificări eventuale a suferit după impactul respectiv, care sint factorii care au determinat aceste modificări și ce anume este gotic în toate sferele vieții materiale și spirituale în cultura Sintana de Mureș.

Din acest unghi de vedere, este locul să remarcăm faptul că așa cum în teritoriile dacice intrate sub stăpânire romană, civilizația dacă a putut fi identificată și urmărită prin trăsăturile sale caracteristice proprii, fără riscul de a fi confundată cu cea romană, stabilindu-se cu certitudine ce este roman și ce este dacic în așezările rurale din teritoriile dacice stăpânite de romani, același lucru este posibil și absolut necesar și pentru teritoriile intrate temporar sub dominația militaro-politică a triburilor gotice în migrație. Pentru aceasta însă se impune să fie abandonate vechile criterii de departajare etnică, dovedite neconcludente și inoperante⁶, iar faptele arheologice să fie abordate într-o viziune nouă, pluridisciplinară, în care sociologia să-și găsească locul ce i se cuvine, alături de antropologie etc. Izvoarele literare la rândul lor se impune să fie utilizate cu toată obiectivitatea, atât în deslușirea modului de viață a triburilor gotice în migrație cât și în privința relațiilor acestora cu populația băștinașă în mijlocul căreia s-au infiltrat.

În prezent este cunoscut și dovedit faptul că teritoriile Moldovei și Munteniei cit și cele din estul Transilvaniei presupuse a fi intrat sub dominația gotică erau locuite de populația băștinașă geto-dacică care-și edifica propria civilizație tradițională de neconfundat. În același timp este dovedit că vechile teorii cu privire la evacuarea daco-geților și încetarea culturii carpice sint eronate, ele fiind infirmate în principal de mărturiile arheologice dar și de unele izvoare literare antice⁷. Este prin urmare posibil și absolut necesar ca prin compararea diferitelor trăsături ale culturii materiale și spirituale Sintana de Mureș din secolele al IV-lea și al V-lea d.H. cu cele geto-dacice din secolele anterioare, din aceleași zone geografice, să se poată distinge dacă în cultura Sintana de Mureș se află forme de cultură xenocrată — de ocupație — respectiv gotică, străine față de cultura materială și spirituală dacică tradițională, așa cum se presupunea cu mai bine de 30 de ani în urmă când volumul mărturiilor arheologice în domeniu erau cu mult mai sărace⁸. Este în aceeași măsură posibil ca printr-o analiză obiectivă a faptelor arheologice surprinse în așezările și necropolele Sintana de Mureș de pe teritoriul țării noastre să se deslușească în ce măsură substratul cultural dacic se regăsește în toate așezările Sintana de Mureș și în ce constau modificările aduse acestui substrat ca urmare a impactului populației băștinașe daco-romane cu triburile gotice migratoare. Este în egală măsură posibil și necesar să se stabilească, pe baza relităților arheologice, în ce măsură

⁶ V. Palade, *MemAnt*, IX—XI, 1985, p. 518—523; idem, *ActaMM*, III—IV, 1981—1982, p. 70—73.

⁷ Zosimos, IV, 34, 38; *Ammianus Marcellinus*, XXXVII, 5, 3.

⁸ I. Nestor, *op. cit.*, p. 690—692; R. Vulpe, *Materiale*, I, 1953, p. 499—500; idem, *Izvoare, săpăturile din 1936—1948*, Buc., 1957, p. 314—315.

se deosebește cultura materială și spirituală Sintana de Mureș al cărei substrat daco-roman este aproape unanim recunoscut și acceptat⁹, de cultura materială și spirituală a populației daco-romane din afara ariei de răspindire a culturii Sintana de Mureș așa cum se presupune¹⁰.

Plecînd de la faptul că pînă la această dată cercetări de mai mare amploare au fost efectuate în așezarea și necropola Sintana de Mureș de la Birlad — Valea Seacă ne propunem să facem o sumară prezentare a rezultatelor obținute în măsură să pună în lumină aspectul etnic al populației de aici. Ne propunem, de asemenea, să stăruim și asupra rezultatelor cercetărilor din așezările oarecum vecine de la Zorleni — Fîntînele, Banca-Gară, și a necropolei de la Fâlcui — Bogdănești în măsura în care acestea pot lămuri unele dintre problemele pe care le vom aborda.

Topografic așezarea de la Birlad — Valea Seacă este situată în partea de nord-vest a orașului, ea ocupînd terasa inferioară a pîriului. Periana cunoscut de localnici sub numele de Valea Seacă care străbate așezarea de la nord la sud. Locuințele și diferite alte construcții gospodărești sînt răspîndite de o parte și de alta a pîriului, pe terenul ușor în pantă, pînă sub poala dealurilor care o străjuiesc atît pe partea estică cît și pe cea vestică. Pe suprafața de aproximativ 2 ha, cercetată pînă la această dată, au fost descoperite un număr de 45 de locuințe dintre care 24 de suprafață și 21 bordeie adîncite mai mult sau mai puțin în sol, cît și numeroase alte construcții gospodărești ca bucătării de vară prevăzute cu vetre de foc, gropi menajere și pentru păstrat provizii, gropi cu caracter magic și de cult etc., toate răspîndite relativ neuniform pe întreaga suprafață cercetată.

Locuințele de suprafață realizate dintr-un schelet de lemn și lipitură din lut prin forma lor adesea dreptunghiulară și prezența vetrei de foc realizată dintr-o platformă ovală de lut, direct pe podea, sau așezată pe un pat de pietre de rîu, amplasată cu precădere în centrul încăperii, continuă pînă în cele mai mici detalii tipul de locuință caracteristic populației dacice din secolele anterioare. La rîndul lor bordeiele, unele ovale, altele aproape circulare, cele mai multe dreptunghiulare cu colțurile rotunjite, rareori prevăzute cu vetre în interior, construite pe podea sau reprezentate printr-o calcinare ovală a acesteia, își găsesc de asemenea corespondențe pînă la identitate în așezările daco-getice din etapele anterioare atît în Moldova¹¹ și Muntenia¹² cît și în Transilvania¹³. Se confirmă astfel faptul că, așa cum stăpînirea romană n-a influențat în nici un fel habitatul rural dacic în teritoriile cucerite, același lucru s-a petrecut în teritoriile

⁹ I. Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi*, Iași, 1982, p. 88—112.

¹⁰ *Ibidem*, p. 100 și nota 77; Gh. Diaconu, *SCIVA*, 30, 1979, p. 550—551.

¹¹ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, Buc., 1973, p. 19—27, 135—142, V. Ursachi, *Materiale*, IX, 1970, p. 266.

¹² Margareta Constantinescu, *CAB*, II, 1965, p. 157, 184; Suzana Dolinescu Ferche, *Așezări din secolele III—VI e.n. în vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, Buc., 1974, p. 23—58; Gh. Bichir, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, Buc. 1984, p. 10—11.

¹³ I. Glodariu, *Așezări dacice și daco-romane la Slimnic*, Buc., 1981, p. 21—46; D. Protase, *ActaMN*, VIII, 1971, p. 136—146.

dominate de neamurile gotice migratoare unde structura internă a așezărilor și tipurile de locuință etc. își păstrează nealterate toate trăsăturile specifice tradiționale. Prezența celor 11 vetre de foc aflate în preajma unor locuințe, indicând existența unor bucătării de vară, existența numeroaselor gropi pentru păstrat provizii, a celor menajere și cu caracter magic sau de cult, răspindite pe întreaga suprafață cercetată, întregesc la rîndul lor imaginea satului tradițional daco-getic, păstrată nealterată și sub dominație gotică.

În același timp ceramica existentă în ambele tipuri de locuințe, atît cea lucrată cu mîna cît și la roată reproduce, la rîndul ei, tipurile de vase tradiționale populației dacice din etapele anterioare. Remarcăm în acest sens numărul mare al ceștilor dacice, opaițul tradițional dacic, prezent în locuințe și mai ales în cele amenajate ca ateliere de prelucrare a cornului de cerb. Reprezentative sînt, de asemenea, oalele lucrate cu mîna, de toate dimensiunile, decorate adesea cu briu alveolat sau crestă, unele avînd buza cu marginea decorată cu creștături oblice sau cu alveole dispuse uneori circular pe umăr și la bază etc., ornamente atît de caracteristice lumii dacice din secolele precedente.

Ceramica respectivă certifică, astfel, cine erau din punct de vedere etnic cei care o realizaseră și care trăiau în locuințele respective, vasele lucrate cu mîna și la roată constituindu-se în mărturii etnice inconfundabile.

Avem prin urmare dovada că dominația gotică s-a produs nici un fel de modificare în privința structurii interne a satelor băștinașe nici în domeniul producției ceramice și nici asupra tipurilor de locuințe tradiționale.

Totodată este infirmată aserțiunea conform căreia „...această cultură s-a constituit în trăsăturile sale de bază (tipuri de așezări și locuințe, cultură materială...) în afara teritoriilor noastre”¹⁴.

În această ordine de idei, vom stărui și asupra altui aspect deosebit de important și anume asupra existenței în așezarea de la Birlad — Valea Seacă și în cele de la Zorleni-Fîntînele și Banca-Gară a unor gropi care prin dimensiunile lor mari și mai ales prin conținut flacă dovada că ne aflăm în fața unor manifestări magice și de cult constituind continuarea unor credințe și obiceiuri existente în spiritualitatea populației geto-dacice din secolele anterioare. Astfel în groapa nr. 1 din așezarea de la Birlad-Valea Seacă fusese depus un ciine adult așezat pe partea stîngă cu capul la sud-est și spatele spre interiorul gropii, cu picioarele întinse în poziție de fugă. În mijlocul gropii fusese depusă o cană lucrată la roată din pastă cenușie, iar lîngă cană mai multe bucăți de corn de cerb prelucrate în toate fazele pînă la produsele semifinite, așezate pachet, o monedă de bronz cu efigia împăratului Filip Arabul și un fragment din corpul unei fibule aparținînd tipului de portagrafă înaltă caracteristică celei de-a doua jumătăți a sec. al III-lea d.H. În pămîntul de umplutură al gropii spre bază se aflau bucăți de lipitură de vatră și urme de cărbune.

Prin prezența scheletului de ciine și a celorlalte obiecte depuse în scopuri magice și de cult, groapa respectivă își găsește corespondențe

¹⁴ Gh. Diaconu, *SCIVA*, 34, 1983, 3, p. 235.

în așezările geto-dacice datind din secolele II—III d.H. de la Poiana-Dulcești din Moldova¹⁵ în cele de la Mătăsaru, Udeni, Militari-Chilia etc., din Muntenia¹⁶, cît și în așezarea de la Zalău-Valea Miții din Transilvania¹⁷, ori în cea de la Timișoara-Freidorf din Banat¹⁸, atestînd unitatea spirituală a lumii geto-dacice de pe întreg teritoriul locuit de aceștia cît și perpetuarea obiceiurilor și credințelor strămoșești în secolele următoare așa cum o dovedesc descoperirile din așezarea de la Birlad-Valea Seacă și în cea de la Gherăseni-Cremenea, jud. Buzău¹⁹.

În legătură cu acest obicei a cărui semnificație magică și de cult, ca mesaj ne scapă, surprindem după cît se pare unele modificări în sensul că dacă în secolele II—III d.H. numărul unor astfel de sacrificări de animale este mai bine reprezentat și se întîlnește numai în cazul așezărilor, în secolul al IV-lea d.H. obiceiul este mai rar întîlnit în așezări, în schimb astfel de manifestări se desfășoară în cimitirul satului așa cum o dovedesc descoperirile din necropolele de la Birlad-Valea Seacă și cea de la Fălcu-Bogdănești unde au fost identificate mai multe gropi cu schelete de ciini și alte animale domestice probabil sacrificate și îngropate în virtutea unor credințe și practici de cult²⁰.

În așezările Sintana de Mureș de la Birlad — Valea Seacă, Zorleni — Fintinele și Banca Gară au fost descoperite numeroase gropi în umplutura cărora spre bază se aflau fragmente și crustă de vatră, cărbuni și cenușă întru totul asemănătoare gropilor descoperite în așezările geto-dacice din secolele anterioare de la Poienești — Vaslui²¹, Cocorăni — Botoșani²², Văleni — Botești²³, Poiana — Dulcești²⁴, Poiana — Tecuci²⁵, Mătăsaru, Udeni, Vulturești etc.²⁶, Cătelul — Nou²⁷, Slimnic²⁸, Obreja, Zalău — Valea Miții³⁰, Timișoara — Freidorf³¹ etc., atestînd perpetuarea în timp a unor elemente de caracter sacru legate de cultul solar, vatra pe care ardea focul rupt din soare bucurîndu-se de o atenție deosebită. Remarcăm, de asemenea, existența în așezarea de la Birlad — Valea Seacă a unor gropi prevăzute cu trepte, la fel cu cele descoperite în așezarea de la Poienești — Vaslui³².

În legătură cu practicile legate de cultul urnao-solar, larg răspîndit în lumea geto-dacică, remarcăm faptul că în secolele IV—V d.H.,

¹⁵ Gh. Bichir, *Cultura carpică...*, p. 137—140.

¹⁶ Idem, *Geto-dacii din Muntenia...*, p. 83—85.

¹⁷ Al. V. Matei, *ActaMP*, IV, 1980, p. 232.

¹⁸ Doina Benea, *Comunicare la cea de-a XXIV-a sesiune anuală de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1989*, Arad, 1990.

¹⁹ Eug. Marius Constantinescu, *Comunicare la cea de-a XXIV-a sesiune anuală de rapoarte*, Arad, 1990.

²⁰ I.E. Lips, *Obirșia lucrurilor*, Ed. Științifică, 1964, p. 432.

²¹ R. Vulpe, *Materiale*, I, 1953, p. 228—251.

²² Silvia Teodor, *AM*, VIII, 1975, p. 147—148.

²³ V. Ursachi, *Materiale*, IX, 1970, p. 266.

²⁴ Gh. Bichir, *Cultura carpică...*, p. 135—137.

²⁵ Idem, *Dacia, N.S.*, XI, p. 184.

²⁶ Idem, *Geto-dacii din Muntenia...*

²⁷ V. Leahu, *CAS*, II, 1965, p. 60.

²⁸ I. Glodariu, *op. cit.*, p. 43—46.

²⁹ D. Protase, *op. cit.*, p. 140.

³⁰ Al. V. Matei, *op. cit.*, p. 232.

³¹ Cf. *supranota* 18.

³² R. Vulpe, *op. cit.*, p. 228.

acestea se îmbogățesc printr-un anume sincretism; în sensul că în mai multe gropi în care fuseseră depuse fragmente de vatră, cenușă și cărbuni, acestea se asociau cu cantități relativ însemnate de materie primă de cea mai bună calitate, respectiv corn de cerb în toate fazele de prelucrare, uneori împreună și cu piepteni întregi (gr. 3, 8, 41) și opaițe fragmentare (gr. 41). Prezența materiei prime și a pieptenilor depuși pe fundul gropii în mod intenționat asociate cu fragmentele de vatră, cenușă și cărbuni, pare să reflecte anume credințe magice vizînd invocarea forțelor celeste în vederea ocrotirii cervidelor, în credința că astfel s-ar putea asigura materia primă atît de necesară marelui centru meșteșugăresc (25 de ateliere) de prelucrare a cornului de cerb din așezare, situație surprinsă și în groapa nr. 1 din așezarea de la Zorleni — Fîntînele³³.

În sprijinul caracterului etnic autohton daco-roman al populației din așezările de la Birlad — Valea Seacă, Zorleni — Fîntînele și Banca-Gară pledează și faptul că aceasta se ocupa cu agricultura și creșterea vitelor (bovine, ovine-caprine, suine etc.), ocupații atestate prin numeroase pietre de rîșniță dintre care unele tipice pentru sec. al V-lea d.H.³⁴, prin vasele mari de păstrat produse cerealiere și diferitele unelte agricole ca seceri, brăzdar de plug, ramă de hîrleț etc., unelte specifice populației sedentare.

Semnificative sînt de asemenea urmele unor activități meșteșugărești legate de metalurgia fierului și a bronzului atestate prin lupe și fragmente de lupe de fier descoperite în cele trei așezări în discuție, prin creuzetele folosite la topirea și turnarea bronzului și diferitele obiecte din bronz realizate prin turnare (catarama) și prin batere (ace de cusut, obiecte de podoabă, nituri pentru asamblat piepteni etc.). Practicarea unor astfel de activități presupune existența unor instalații adecvate de folosință relativ îndelungată, specifice numai unor colecții sedentare. Același lucru se poate spune și despre existența cuptoarelor de ars ceramică fină cenușie în focare din cele trei așezări în discuție, iar atelierul de olar din așezarea de la Banca — Gară dispunînd de două cuptoare alimentate din aceeași cameră, atelier în care s-a descoperit și o cantitate de materie primă — lutul gata pregătit pentru modelarea unei șarje de vase — constituie o replică fidelă a atelierului de olărie descoperit în așezarea geto-dacică de la Butnărești — Neamț, datînd din secolele II—III d.H.³⁵. Un atelier de olărie asemănător celui de la Banca — Gară a fost descoperit și în așezarea daco-romană din secolul al IV-lea e.n. de la Suceagu — Cluj³⁶. Se dovedește astfel că sub aspectul etnic locuitorii din așezările de la Birlad — Valea Seacă, Zorleni — Fîntînele și Banca — Gară sînt descendenții generațiilor geto-dacice anterioare dezvoltînd, în condițiile dominației gotice, moștenirea tradițională obștilor sătești strămoșești din secolele anterioare. O atestă în primul rînd tipurile de vase lucrate cu mîna dar și la

³³ V. Palade, *material sub tipar*.

³⁴ *Idem*, *ActaMN*, VII—VIII, 1985—1986, p. 108, fig. 13.

³⁵ Gh. Bichir, *Cultura carpică...*, p. 53—55.

³⁶ Sorin Cociș, *Comunicare prezentată la cea de-a XXIV-a sesiune anuală de rapoarte*, Arad, 1990.

roată din pastă fină, cenușie și zgrunțuroasă cit și repertoriul lor decorativ. Șansa de a fi descoperit două cuptoare în șarjă (Zorleni — Fintinele³⁷ și Banca — Sat) cu vasele arse integral, alături de fragmentele ceramice descoperite în celelalte cuptoare din așezările de la Birlad — Valea Seacă (două cuptoare) Banca — Gară (două cuptoare) și Suletea — Fedești ne-au oferit mari posibilități de comparație între ceramica similară din secolele II—III d.H. și ceramica Sintana de Mureș precum și a modificărilor aduse diferitelor forme de vase în secolele IV—V d.H., modificări intervenite pe fondul substratului geto-dacic anterior. Remarcăm în acest context că sub aspectul vieții social-economice așezările de la Birlad — Valea Seacă, Zorleni — Fintinele și Banca — Gară își găsesc corespondențe până în cele mai mici amănunte în toate așezările contemporane din Moldova, Muntenia și Transilvania, indicând aceeași descendență și unitate etnică atestată pe întreg teritoriul locuit de daco-geți în secolele II—III d.H. Sub acest aspect, se poate ușor constata că așezările Sintana de Mureș nu se deosebesc prin nimic de așezările daco-romane din secolul al IV-lea d.H., din afara ariei acestei culturi așa încît opiniile cu privire la caracterul etnic străin al culturii Sintana de Mureș față de cultura daco-romană din Transilvania nu se confirmă³⁸. Că este vorba de o departajare artificială, fără acoperire, o atestă o dată în plus descoperirile din așezarea și necropola din secolul al IV-lea d.H. de la Sighișoara — Dealul Viilor și cea de la Suceagu — Cluj, așa încît încercarea de a elimina așezările de la Reci, Sf. Gheorghe, Bezid, Lazu etc., din aria culturii Sintana de Mureș și atribuirea lor culturii daco-romane nu se susține prin nici un fel de fapte arheologice³⁹. Această unitate etnică se confirmă prin toate aspectele vieții materiale și spirituale în cadrul cărora apar și unele deosebiri regionale nesemnificative care imprimă doar cea coloratură proprie fiecărei așezări în parte pe fondul general unitar specific civilizației geto-dacice tradiționale. Remarcăm în acest sens încă un fapt, relativ minor, și anume acela că în așezarea de la Birlad — Valea Seacă și în cea de la Banca — Gară au fost descoperite bordeie prevăzute cu cîte patru furci de susținere a acoperișului dispuse cîte două, distanțate, pe mijlocul laturilor înguste opuse, dar care își găsesc corespondențe și în așezările contemporane de la Giurgiu din Muntenia⁴⁰ și în cea de la Hărman — Brașov din Transilvania⁴¹.

Originea etnică daco-romană a populației din aria culturii Sintana de Mureș este reflectată, în mare măsură, prin producția ceramică lucrată cu mîna și la roată. Faptul că unele tipuri de vase lucrate la roată se întîlnesc numai în unele zone geografice nu trebuie să ne mire și cu atît mai puțin să ne determine să le atribuim din punct de vedere etnic altor culturi⁴², deoarece se poate cu ușurință observa

³⁷ *Idem*, *MemAnt*, I, 1969, p. 339—360.

³⁸ Cf. *supranota* 14

³⁹ I. Ioniță, *op. cit.*, p. 101 și nota 77.

⁴⁰ C. Preda, *Materiale*, VII, 1960, p. 212, fig. 5.

⁴¹ A.D. Alexandrescu, I. Pop și Mariana Marcu, *Materiale*, X, 1973, p. 244.

⁴² Gh. Diaconu, *SCIIVA*, 30, 1971, 4, p. 550—554.

că și în secolele precedente anumite forme de vase circulă pe teritorii relativ delimitate așa cum este cazul amforelor geto-dacice cu două torți și fundul inelar răspândite în general într-o anumită zonă a Moldovei. Diversitatea formelor ceramice lucrate la roată și circulația mai mult sau mai puțin restrînsă a unora dintre ele nu împiedică în nici un chip caracterul etnic unitar al populației daco-getice din secolele II—III d.H. Acest fapt își păstrează în întregime valabilitatea și pentru secolele IV—V d.H., așa încît încercarea de a distinge, pe acest criteriu, unele deosebiri etnice între populația din aria culturii Sintana de Mureș și cea denumită daco-romană din Transilvania și Banat este eronată și artificială ⁴³. Lipsa unor tipuri ceramice (castronul cu trei torți) invocată nu se datorește faptului că în aceste teritorii nu se extinsese dominația gotică așa cum se pretinde ⁴⁴, ci împrejurrării că asemenea forme de vase nu circulasera acolo nici în secolele precedente, în timp ce castronul cu trei torți cu buza lătită orizontal se întilnește în Moldova încă din secolele I î.d.H.—I d.H., drept dovadă descoperirile din așezările getice de la Poiana ⁴⁵, Răcătău ⁴⁶, ele continuînd în ceramica din zonă și în secolele II—III d.H., după cum o atestă descoperirile din așezările geto-dacice de la Butnărești și Bărboasa ⁴⁷ etc.

Se dovedește astfel că din punct de vedere al structurii interne fizionomia așezărilor de tip Sintana de Mureș prin caracteristicile locuințelor și a altor construcții gospodărești, se dovedesc a fi o continuare fidelă și firească a aceleiași populații de origine geto-dacică pe care goții au găsit-o locuind aceste teritorii și alături de care noii veniți își vor fi organizat propriul lor mod de trai nesurprins însă decît cu totul sporadic în unele dintre așezările băstinașe daco-romane. Acest fapt este pus în evidență cu pregnanță în cadrul producției materiale, în primul rînd a producției ceramice lucrate cu mîna și la roată a cărei origine autohtonă nu poate fi pusă la îndoială. Prezența acestei ceramici în locuințele Sintana de Mureș din întreaga arie de răspîndire a acesteia certifică apartenența etnică a populației care locuia în aceste așezări, apartenență subliniată și prin acele laturi ale vieții spirituale surprinse arheologic și care se dovedesc a fi de cea mai autentică tradiție daco-getică. Sigur, s-au adus unele modificări la unele tipuri de vase lucrate la roată, a fost îmbogățit repertoriul unor forme de vase și elemente decorative, dar populația a rămas aceeași din punct de vedere etnic. Așezările băstinașe vor fi absorbit unele elemente străine etnic, dar civilizația daco-romană n-a suferit modificări ca urmare a acestui fapt, ci ca urmare a unei dezvoltări firești ce nu putea cunoaște stagnarea.

În scopul înțelegerii cît mai depline a permanenței etnice a populației din aria culturii Sintana de Mureș aducem în discuție și riturile și ritualurile surprinse în necropolele de la Bîrlad — Valea Seacă și Fălciu — Bogdănești, ambele cercetate exhaustiv. Din punct de vedere

⁴³ *Ibidem...*

⁴⁴ *Ibidem.*

⁴⁵ R. Vulpe, *Izvoare...* p. 113.

⁴⁶ Viorel Căpitanu, *Carpica*, 8, 1976, p. 56—63, fig. 31/1.2.

⁴⁷ Cf. *supranota* 24, p. 85. Pl. I.VIII/1, 3.

al riturilor și ritualurilor de înmormîntare, precizăm că ambele necropole sînt birituale. Necropola de la Bîrlad — Valea Seacă cuprinde un număr de 547 morminte dintre care 252 de înhumăție și 295 de incinerăție în urnă și fără urnă, iar cea de la Fălcu — Bogdănești cuprinde 150 de morminte dintre care 96 de înhumăție și 54 de incinerăție în urnă și fără urnă.

Înainte de a stăruia asupra unor detalii de înmormîntare surprinse în cele două necropole se cuvine să reamintim faptul că în atribuirea etnică a populației presupuse a fi implicată în geneza și dezvoltarea culturii Sintana de Mureș au fost luate în considerație aproape în exclusivitate riturile și ritualurile de înmormîntare. Reamintim, în același timp, că pînă la acea dată nu fuseseră întreprinse cercetări arheologice de amploare nici în așezări geto-dacice din secolele II—III d.H. și nici în așezări Sintana de Mureș din secolul al IV-lea d.H. Se cunoșteau în schimb necropolele geto-dacice de la Virteșcoiu și Poenești socotite a acoperi cronologic secolele III—IV d.H. caracterizate prin morminte de incinerăție în urnă și necropolele de la Sintana de Mureș și Izvoare — Neamț etc., încadrate tot în secolele III—IV d.H., dar în care fuseseră descoperite numai morminte de înhumăție. Plecînd de la premisa că cele două tipuri de necropole sînt contemporane, dar folosind rituri de înmormîntare diferite, necropolele de tip Virteșcoiu — Poenești au fost atribuite etnic daco-geților, iar cele de la Sintana de Mureș și Izvoare seminișilor gotice în migrație⁴⁸.

Momentul următor în istoricul problemei îl constituie descoperirea și cercetarea mai multor necropole ca cele de la Tirgșor, Mogoșani, Spanțov, Independența, Olteni etc.⁴⁹, care au prilejuit observații mai detaliate asupra riturilor și ritualurilor de înmormîntare. Cercetările respective au confirmat că necropolele denumite, după opinia noastră, impropriu Cerneahov — Izvoare IV⁵⁰ sau Cerneahov — Sintana de Mureș⁵¹, se încadrează cronologic în secolul al IV-lea d.H. și succed necropolelor de tip Virteșcoiu — Poenești, care corespund cronologic numai secolelor II—III d.H. S-a dovedit în același timp că necropolele de tip Sintana de Mureș sînt birituale, fapt atestat și pentru necropolele geto-dacice de tip Virteșcoiu — Poenești. Faptul că în necropolele de la Virteșcoiu și Poenești n-au fost menționate și morminte de înhumăție, iar în cadrul celor de incinerăție nu se amintea de existența unor morminte cu urne arse secundar și morminte fără urne, cu resturile cinerare depuse direct în groapă, au determinat pe autorul cercetării necropolelor de la Tirgșor, Mogoșani și Gherăseni să atribuie mormintele de înhumăție din necropolele respective neamurilor gotice în migrație și sarmaților, iar mormintele de incinerăție cu urne arse secundar și cele fără urne, goto-taifalilor și hereulilor, populația autohtonă rămînînd, să fie reprezentată, pe acest criteriu doar prin morminte de incinerăție cu urne nearse secundar⁵². Faptul că în necropolele

⁴⁸ Cf. *supranota* 8.

⁴⁹ Cf. *supranota* 4.

⁵⁰ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 113.

⁵¹ Bucur Mitrea, *op. cit.* p. 148—164; Gh. Diaconu, *op. cit.*, p. 550—551.

⁵² *Ibidem*.

menționate, numărul mormintelor cu urne nearse secundar socotite a reprezenta populația autohtonă de origine geto-dacică era cu totul redus, a permis autorului săpăturilor să formuleze teoria conform căreia principalii purtători și făuritori ai acestei culturi denumită Cearneahov — Sintana de Mureș, sint geto-taifalii și sarmații care „...pe măsură ce purtătorii culturii amintite au pătruns la răsărit și sud de Carpați au încorporat elemente băștinașe care au început a fi identificate și departajate în ultima vreme”⁵³.

În acest context, se pune problema în ce măsură astfel de opinii în general acceptate în istoriografia românească și nu numai românească reflectă adevărul. Cu alte cuvinte, la ora actuală o analiză comparativă fie și numai a riturilor și ritualurilor funerare documentate în necropolele geto-dacice din secolele II—III d.H. cu cele surprinse în necropolele Sintana de Mureș este de natură să pună în lumină mărturii arheologice concludente care să confirme sau să infirme teoriile amintite. Opinia noastră, exprimată în mai multe ocazii⁵⁴, este că argumentele aduse în favoarea etniei goto-taifalice a celor înmormîntați în necropolele de la Tîrșor, Mogoșani și Gherășeni, ca de altfel și din celelalte necropole Sintana de Mureș din Muntenia, nu se susțin prin mărturii arheologice de factură gotică sau taifalică credibile, iar criteriile de departajare etnică folosite sint inoperante și eronate.

De altfel, chiar autorii cercetărilor din necropolele Sintana de Mureș din Muntenia ocupîndu-se de inventarul ceramic descoperit în morminte, recunosc că acesta reproduce în marea sa majoritate repertoriul ceramic și decorativ de tradiție geto-dacic neidentificînd forme de vase care să poată fi puse cu certitudine pe seama neamurilor goto-taifalice⁵⁵.

Cît privește criteriul riturilor și ritualurilor funerare pe care este fundamentată teoria cu privire la etnosul goto-taifalic al cîmîtîrelor Sintana de Mureș de la Tîrșor și Mogoșani remarcăm că din necunoaștere, probabil, se nega faptul că populația geto-dacică din secolele II—III d.H. ar fi folosit și inhumăția ca rit de înmormîntare, pe acest criteriu atribuindu-se goților și sarmaților toate mormintele de inhumăție din necropolele respective. Or, la ora actuală, este cunoscut și dovedit faptul că în secolele II—III d.H. geto-dacii foloseau și inhumăția ca rit de înmormîntare, e drept, cu precădere a copiilor. O scurtă privire asupra unor necropole geto-dacice din această perioadă este edificatoare, în sensul că aproape nu se cunosc necropole getice în care pe lângă incinerați să nu se afle și morminte de inhumăție, în unele cazuri aparținînd chiar și unor indivizi adulți. Apare, prin urmare, ca fiind arbitrară, atribuirea mormintelor de inhumăție din necropolele de la Tîrșor și Mogoșani doar goților și sarmaților.

Faptul bine cunoscut în prezent că populația daco-getică supusă dominației gotice folosea și inhumăția ca rit de înmormîntare nu ne îngăduie să nu ținem seama de aceasta și să excludem prezența autohtonă printre mormintele de inhumăție fără riscul de a deforma în mod

⁵³ Cf. *supranota* 14.

⁵⁴ Cf. *supranota* 6.

⁵⁵ Cf. *supranota* 4.

vădit realitatea. Și aceasta, cu atât mai mult cu cât aproape întreg repertoriul ceramic din inventarul respectivelor morminte este de tradiție geto-dacică. Deformarea realității apare cu atât mai evidentă dacă se are în vedere că geto-dacii își înhumau cu precădere copiii, fapt ce n-a fost luat în considerație în atribuirea etnică a mormintelor de inhumație din necropolele de la Tîrgșor și Mogoșani.

Situația nu este mai fericit rezolvată nici în cazul ritului și riturilor de înmormîntare prin incinerare în necropolele respective. Avem în vedere faptul că sînt atribuite populației băștinașe numai mormintele de incinerare cu resturile cinerare depuse în urne nearse secundar, mormintele ce reprezintă un procent cu totul redus în comparație cu mormintele de incinerare fără urne (cu resturile cinerare depuse direct în groapă) și a celor cu urne arse secundar, toate fiind atribuite goților și taifalilor negîndu-se că geto-dacii ar fi cunoscut și folosit asemenea practici rituale și în prezent este bine cunoscut că astfel de obiceiuri sînt larg răspîndite și se întîlnesc în toate necropolele geto-dacice din secolele precedente⁵⁶. Fără îndoială că eliminarea factorului autohton pe asemenea criterii subiective a condus la concluzia că goto-taifalii au fost „...principalii făuritori ai culturii Sîntana de Mureș” sugerîndu-se că aceștia constituiau populația majoritară din aria acestei culturi.

În ce ne privește, sîntem convinși că analiza riturilor și ritualurilor funerare ne poate oferi șansa să surprindem, în cimitire, chiar mai nuanțat decît în așezări, diferitele grupuri etnice, cu condiția să fie luate în considerație toate elementele de rit și ritual și comparate cu cele existente în aceeași zonă în secolele precedente. Numai astfel s-ar putea desprinde ce modificări de rit și ritual intervin în noua etapă și eventual ce etnos formează substratul cultural al acestei etape.

Din aceste motive revenind asupra necropolelor de la Bîrlad — Valea Seacă și cea de la Fălciu — Bogdănești ne propunem să insistăm în primul rînd asupra acelor aspecte de rit și ritual cu o largă răspîndire în secolele anterioare la populația geto-dacică spre a putea constata dacă acestea se continuă neschimbate și spre a observa ce eventuale modificări își fac loc în obiceiurile de înmormîntare în urma impactului populației băștinașe cu neamurile goto-taifalice.

Sub acest aspect se poate afirma că atât necropola de la Bîrlad — Valea Seacă cît și cea de la Fălciu — Bogdănești înregistrează relativ puține modificări de rit și mai ales ritual în raport cu obiceiurile de înmormîntare geto-dacice din secolele anterioare. Singura modificare evidentă se înregistrează în privința sporirii numărului de morminte de inhumație în principal al indivizilor adulți. Anumite detalii de ritual însă ne oferă date în măsură să apreciem că înmulțirea mormintelor de inhumație în raport cu etapele precedente nu poate fi pusă pe seama prezenței gotice, ci mai curînd a populației sarmatice absorbite, la acea dată, în sinul comunităților băștinașe.

În legătură cu mormintele de inhumație din necropola de la Bîrlad — Valea Seacă menționăm că din cele 252 de morminte 72 aparțin unor

⁵⁶ I. Ioniță. V. Ursachi, *Văleni. O mare necropolă a dacilor liberi* Iași, 1988, p. 84—94, cu toată bibliografia problemei.

copii în vîrstă de pînă la 5—6 ani, alte 44 aparțin unor adolescenți, iar 54 unor indivizi de neam sarmatic așa cum o atestă gropile prevăzute cu trepte și nișe în necropolă.

Iată așadar că modificările sesizate la prima vedere își au o explicație firească dacă avem în vedere că populația geto-dacică își înmormînta copiii și adolescenții, cu precădere prin ritul inhumatiei, iar aceștia reprezintă 50% din totalul celor inhumați în necropola de la Birlad — Valea Seacă; mormintele sarmatice, la rîndul lor, se ridică procentual la peste 21%.

Aceeași situație întîlnim și în necropola de la Fălciu — Bogdănești, unde numărul mormintelor de inhumatie atribuite unor indivizi de neam sarmatic pe criteriul gropilor prevăzute cu nișe și trepte se ridică procentual la peste 23% (22 morminte cu trepte și nișe din cele 93 morminte de inhumatie). La rîndul lor, copiii și adolescenții reprezintă 18% față de numărul mormintelor de inhumatie din necropolă.

De altfel, necropolele de la Birlad — Valea Seacă și cea de la Fălciu — Bogdănești ne oferă și alte dovezi cu privire la prezența redusă a etnosului gotic printre mormintele de inhumatie din cele două necropole. Avem în vedere descoperirea unor morminte la care printre accesoriile vestimentare se aflau și fibule pereche identice tipologic, care după opiniile unor cercetători ar fi trebuit să aparțină unor femei de neam gotic pe criteriul că astfel de accesorii sînt caracteristice numai portului gentilic al femeii gote⁵⁷. Ori, diagnoza antropologică asupra scheletelor din mormintele 86, 361 și 513 din necropola de la Birlad — Valea Seacă în inventarul cărora se aflau cite două fibule identice tipologic, a stabilit că acestea aparțin unor indivizi adulți de sex masculin infirmînd astfel teoria sus-amintită⁵⁸. Această teorie este contrazisă și de faptul că la unele morminte feminine cu fibule pereche identice tipologic, gropile acestora sînt prevăzute cu trepte sau nișe, detalii specifice numai mormintelor sarmatice. Este cazul mormintului de inhumatie feminin 39, din necropola de la Fălciu — Bogdănești și a mormintelor 48, 212, 295, 261, 381, 513, 536, 540 din necropola de la Birlad — Valea Seacă. În plus, diagnoza antropologică a scheletului din mormintul 39 de la Fălciu — Bogdănești, deși indică un individ adult de sex feminin, acesta are caractere protoeuropeoide și influențe mediteranoide⁵⁹ ce nu pot fi atribuite unei femei gote.

În același timp, în necropola de la Birlad — Valea Seacă, există cîteva morminte de inhumatie în inventarul cărora se găseau cite două fibule identice tipologic, dar și vase lucrate cu mîna de tradiție goto-taifalică. Din combinarea acestor elemente de inventar cu detaliile de construcție ale gropilor depulcrare rezultă că mormintele 48, 295 și 361 în care, pe lîngă fibulele pereche aparținînd aceluiași tip, și vasele de tradiție gotică, acestea aveau gropile prevăzute cu trepte sau nișe; un singur mormînt dintre cele cu fibule pereche identice tipologic și

⁵⁷ V. Bierbrauer, *Atti del 6 Congresso Internazionale di Studi Sull'Altò Medioevio Kongress Mailand*, 1978 (Spoleto 1980), p. 93—94.

⁵⁸ D. Botezatu, C. Miu, P. Cantemir, *Ann. Rom. de Antrop.*, 20, 1983, p. 17—26.

⁵⁹ *Ibidem*.

cu vase nordice și anume mormîntul 287 avea groapa simplă fără trepte sau nișă. Problema se pune căruia etnos atribuim cele trei morminte în care se combină fibulele pereche identice cu vase nordice lucrate cu mina dar avînd gropile prevăzute cu praguri și nișe? Părerea noastră este că ne aflăm în fața unor cupluri familiale gote — sarmate absorbite în sinul obștei băștinașe de la Bîrlad — Valea Seacă. În acest context, cele trei morminte pot fi atribuite în egală măsură fie etnosului gotic fie celui sarmatic. Singurul mormînt care ar putea fi atribuit etnosului gotic, dar neprecizat antropologic dacă este de sex feminin sau masculin, rămîne mormîntul 278 din necropola de la Bîrlad — Valea Seacă.

De altfel, teoria cu privire la identificarea femeii gote prin fibulele pereche aparținînd aceluiași tip este contrazisă și de faptul că în necropola de la Bîrlad — Valea Seacă și în cea de la Fălciu — Bogdănești astfel de fibule au fost descoperite și în morminte de incinerație. Este vorba de mormîntul de incinerație fără urnă nr. 77 din necropola de la Fălciu — Bogdănești și de mormîntul 173, cu urnă, din necropola de la Bîrlad — Valea Seacă.

În același timp, în mediul geto-dacic, obiceiul de a purta cîte două fibule identice tipologic se întîlnește în secolele precedente așa cum o atestă mormîntul 333 din necropola geto-dacică din sec. II—III d.H. de la Văleni — Neamț⁶⁰ și mormîntul nr. 2 din necropola de la Bîrlad — Prodana datată din a doua jumătate a sec. al III-lea d.H.⁶¹.

Disponem, prin urmare, de argumente arheologice care atestă faptul că populația geto-dacică, obișnuia să poarte cîte două fibule de același tip încă din secolele II—III d.H., deci cu mult timp înainte ca neamurile gotice să fi migrat în aceste regiuni.

Cît despre goți, însuși autorul teoriei cu privire la obiceiul gentilic specific femeii gote de a purta două fibule identice tipologic, este nevoit să recunoască faptul că asemenea accesorii vestimentare sînt necunoscute goților în secolele precedente în regiunile lor de baștină⁶². În aceste condiții nu ne rămîne decît să admitem că goții vor fi întîlnit această modă vestimentară abia după deplasarea lor în regiunile nord-pontice, modă cu vechi tradiții la populațiile care trăiau pe aceste teritorii, și în mijlocul cărora se stabilesc și noii veniți. În ce măsură vor fi împrumutat neamurile gotice de la populația băștinașă elemente privind vestimentația acestora este mai greu de precizat, în sensul că mărturiile arheologice și antropologice existente nu oferă date cît de cît concludente. Ceea ce se desprinde cu claritate este faptul că obiceiul de a purta cîte două fibule identice tipologic se întîlnește și la alte popoare în sec. al IV-lea d.H., în regiunile carpatro-pontice și că acest obicei nu reprezintă portul gentilic specific femeii gote așa cum se credea, chiar și pentru motivul că obiceiul respectiv se întîlnește și la bărbați, așa cum s-a văzut.

Revenind asupra necropolelor de la Bîrlad — Valea Seacă și cea de la Fălciu — Bogdănești, remarcăm faptul că unele morminte de

⁶⁰ I. Ioniță, V. Ursachi, *op. cit.*, p. 90.

⁶¹ V. Palade, *Școala Bîrlădeană*, 3, 1971, p. 93—96.

⁶² V. Bierbrauer, *op. cit.* p. 93—94.

inhumație aveau în inventar cîte două fibule diferite tipologic. Este cazul mormintelor 44, 319 și 390 din necropola de la Bîrlad — Valea Seacă și mormintul 85 din necropola de la Fălciu — Bogdănești. Faptul că fibulele pereche deosebite tipologic se întîlnesc și în mormintele de incinerare geto-dacice din secolele II—III d.H., așa cum o atestă descoperirile din necropolele de la Horgești⁶³, Săucești⁶⁴ și Dămie-nești⁶⁵ din Moldova, dovedește că și acest mod de prindere a vestimentației este la fel de vechi la populația geto-dacică ca și cel de a purta fibule pereche identice tipologic. Este, prin urmare, firesc ca această modă să se perpetueze, în secolele IV—V d.H. în primul rînd în sinul populației autohtone, așa cum o atestă de altfel descoperirile din mormintul 9 din necropola Sîntana de Mureș de la Izvorul⁶⁶ din Muntenia și din mormintele amintite din necropolele de la Bîrlad — Valea Seacă și cea de la Fălciu — Bogdănești, morminte ce nu pot fi puse pe seama etnosului gotic în sensul că acestea nu cuprind nici un element specific gotic spre a le putea atribui acestora.

În legătură cu diferitele aspecte de rit și ritual surprinse în necropolele de la Bîrlad — Valea Seacă și Fălciu — Bogdănești, remarcăm faptul că în numeroase morminte de inhumație aparținînd unor indivizi de toate vîrstele, pe fundul gropilor se aflau urme de cărbuni, în unele cazuri păstrîndu-se chiar bucăți de lemne carbonizate parțial (M. 29 Bîrlad — Valea Seacă), obicei care se întîlnește în morminte daco-getice aparținînd unor copii așa cum o atestă descoperirile din necropola de la Soporul de Cîmpie⁶⁷ cit și în cea de la Văleni — Neamț⁶⁸. Este evident că regăsirea unor astfel de ritualuri de purificare a gropilor în necropolele de la Bîrlad — Valea Seacă și Fălciu — Bogdănești își au rădăcinile în vechi obiceiuri de înmormîntare în spiritualitatea băștinașă, formînd substratul autohton al culturii Sîntana de Mureș.

În multe morminte de inhumație cit și de incinerare din ambele necropole, în inventarul funerar se aflau ace de cusut, cuțite de fier și de bronz, adesea împreună cu ofrande de carne (pasăre, ovi-caprine etc.), obicei răspîndit de asemenea la populația geto-dacică din secolele anterioare⁶⁹ și transmis noilor generații în cultura Sîntana de Mureș.

Un alt obicei din spiritualitatea daco-getică se referă la depunerea de ofrande în mormintele de inhumație dar și de incinerare, lingă urne sau în interiorul acestora a unor cănițe, pahare și boluri de lut lucrate cu mîna și la roată, pahare de sticlă și chiar oale de dimensiuni mici, obicei surprins și în necropolele geto-dacice de la Văleni — Neamț⁷⁰ și Soporul de Cîmpie⁷¹, spre a ne opri numai asupra acestora.

⁶³ Viorel Căpitanu, *Muz. Naț.*, 2, 1975, p. 325, fig. 26/1, 2.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 330, fig. 29/9—10.

⁶⁵ I. Mitrea, *Carpica*, XIV, 1982, p. 78 (M. 1).

⁶⁶ Bucur Mitrea, C. Preda, *op. cit.*, p. 71.

⁶⁷ D. Protase, *Un cîmîtir dacic din epoca romană la Soporul de Cîmpie*, Buc., 1986, p. 73—87.

⁶⁸ I. Ioniță, V. Ursachi, *op. cit.*, p. 86 (M. 96, 100, 115, 212, 272).

⁶⁹ *Ibidem*, p. 87—89.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ D. Protase, *op. cit.*, p. 20, 22, 32, 37, 71 (M. 11, 27, 87, 135).

Remarcăm, de asemenea, existența în necropolele de la Birlad — Valea Seacă și Fălciu — Bogdănești a unor morminte de incinerare la care au fost folosite ca urne jumătatea inferioară a unor vase, unele dintre ele avînd capac, partea inferioară provenind de la alte vase; uneori sînt folosite drept urne vase doar cu buza lipsă, acoperite fie cu fragmente ceramice, fie cu partea inferioară de la alte vase, atestînd faptul că urnele respective fuseseră depuse în groapă în această stare. Obiceiul de a folosi drept urnă vase cu buze lipsă simbolizînd, după opinia unor cercetători „...omorirea rituală a obiectelor”⁷², este larg răspîdită în lumea geto-dacică așa cum o atestă descoperirile din necropola getică din sec. III—II î.d.H. de la Babadag⁷³, cît și din necropolele din sec. II—III d.H. de la Văleni — Neamț⁷⁴ și Soporu de Cîmpie⁷⁵.

Semnalăm de asemenea prezența în necropola de la Birlad — Valea Seacă a unor morminte de incinerare în urne, adesea castroane cu trei torți, așezate în groapă cu gura în jos, avînd fundul perforat prin ciocănire cu scopul vădit de a realiza ceea ce în mod curent se consideră a reprezenta, simbolic, un fel de „fereastră” a sufletului. Astfel de practici, chiar dacă nu absolut identice, dar vizînd realizarea unei presupuse „ferestre” a sufletului se întîlnesc în necropolele geto-dacice din secolele anterioare de la Bugeac⁷⁶, Văleni — Neamț⁷⁷ și Soporu de Cîmpie⁷⁸.

Din punct de vedere al strînsei înrudiri ale necropolelor Sintana de Mureș în discuție, cu cele geto-dacice din secolele anterioare, remarcăm prezența în necropolele de la Birlad — Valea Seacă și Fălciu — Bogdănești a cîtorva morminte de înhumare aparținînd unor adolescenți la care au fost înhumate numai craniile acestora. Dacă în cazul necropolei dacice din sec. II—III d.H. de la Soporu de Cîmpie, autorul săpăturilor are unele îndoieli cu privire la existența unui astfel de ritual de înmormintare la populația dacică⁷⁹, situația din mormintele 13, 58 și 95 din necropola de la Birlad — Valea Seacă și din mormintele 99 și 147 din cea de la Fălciu — Bogdănești confirmă întrutotul un astfel de ritual. Din observațiile asupra înmormintărilor de craniile amintite rezultă că acestea au fost depuse în groapă fără maxilarul inferior sugerînd mai curînd o reînhumare în sensul dislocării craniului după o anumită perioadă de timp și a depunerii acestuia în alt loc fără restul scheletului.

În cazul necropolei dacice de la Soporu de Cîmpie craniile aparțin, după cit se poate deduce, unor copii iar autorul săpăturilor nu precizează dacă acestea sînt împreună cu mandibulele sau nu, spre a putea pune în discuție opinia cu privire la o posibilă decapitare urmată de înhumarea craniului și incinerarea corpului, așa cum autorul săpăturilor înclina să creadă inițial⁸⁰.

⁷² M. Irimia, *Comunicare susținută la cea de-a V-a sesiune de referate și comunicări*, Piatra Neamț, 13—14 dec. 1985.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ I. Ioniță, V. Ursachi, *op. cit.*, p. 85—87.

⁷⁵ D. Protase, *op. cit.*, p. 73—74.

⁷⁶ M. Irimia, *op. cit.*

⁷⁷ I. Ioniță V. Ursachi, *op. cit.* p. 86.

⁷⁸ D. Protase, *op. cit.*, p. 73.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 75.

⁸⁰ *Ibidem*.

Revenind asupra craniilor inhumate din necropola de la Bîrlad — Valea Seacă remarcăm că în mormîntul 13 craniul de adolescent fără mandibulă se afla așezat normal, pe verticală, avînd alături un pahar de lut lucrat cu mîna ; atît craniul cît și paharul depuse la picioarele unui copil în vîrstă de sub un an se aflau cu 10 cm mai sus de schelet.

În mormîntul 58 din aceeași necropolă, avînd groapa relativ ovală, se aflau două cranii de adolescent, primul de la baza gropii fiind așezat culcat pe partea dreaptă deasupra unui pahar de lut lucrat la roată după care fusese depus un strat de pămînt pentru egalizare, peste care au fost așezate 3 vase alăturate, fixate din nou printr-un strat de pămînt, iar deasupra a fost așezat normal, pe verticală cel de-al doilea craniu de adolescent.

În mormîntul de inhumație 95 fusese depus un individ adult, iar lîngă umărul stîng al acestuia se afla craniul unui adolescent așezat culcat pe partea dreaptă.

În necropola de la Fălciu — Bogdănești, craniul din mormîntul 99 fusese depus într-o groapă circulară purificată inițial printr-o ardere ușoară, iar în mormîntul 147 din aceeași necropolă craniul de adolescent fusese depus într-o groapă ovală, ambele fără nici un fel de inventar.

Dacă semnificația unor astfel de practici rituale nu poate fi descifrată ceea ce rămîne ca un bun cîștigat este prezența acestora atît în necropola dacică din sec. II—III d.H. de la Soporul de Cîmpie, cît și în necropolele de aspect Sîntana de Mureș de la Valea Seacă — Bîrlad și Fălciu — Bogdănești. În sprijinul înrudirii directe a acestor necropole cu cele geto-dacice din secolele anterioare, în sensul raportului de succesiune etnică dintre ele, ar mai putea fi aduse și alte mărturii vizînd obiceiuri comune în privința diferitelor preferințe pentru accesorii vestimentare, obiecte de podoabă etc., prezente atît în mormintele de inhumație cît și în cele de incineratie din ambele categorii de necropole. Din acest punct de vedere, remarcăm faptul că prin numărul relativ mare al mormintelor de incineratie în urne cu pete de ardere secundară ca urmare a trecerii lor prin flăcările rugului funerar pentru purificare, cît și al mormintelor fără urnă uneori și fără fragmente ceramice existente în cele două necropole, asemănările între necropolele Sîntana de Mureș de la Bîrlad — Valea Seacă și Fălciu — Bogdănești cu cele geto-dacice sînt atît de evidente încît numai inventarul metalic și formele de vase etc., ne permit să le departajăm cronologic.

În legătură cu apartenența etnică autohtonă a indivizilor înmormîntați prin inhumare din cele două necropole în discuție, remarcăm că diagnoza tipologică efectuată asupra unui număr relativ mare de subiecți a stabilit că aceștia aparțin, în marea lor majoritate, tipului mediteranoid, aceasta servind drept test pentru prezența populației autohtone în rîndul subiecților supuși analizei antropologice, astfel de caracteristici neputînd fi puse pe seama niciuneia dintre populațiile migratoare⁸¹.

Sub aspectul etnic al celor înmormîntați în necropola de la Bîrlad — Valea Seacă remarcăm că printre inhumați și incinerati se aflau cîteva morminte în care au fost depuse ca ofrande sau folosite drept

⁸¹ Cf. *supranota* 58.

urnă vase lucrate cu mîna, tradiționale populației germanice din regiunile nordice ale Europei centrale. Unele vase și mai ales fragmente de vase lucrate cu mîna de tradiție nordică au fost descoperite și în cîteva locuințe din așezarea de la Birlad — Valea Seacă⁸². De altfel, în necropolă se aflau și unele morminte de înhumatie care prin anumite detalii de săpare a gropilor, cum ar fi păstrarea unor trepte și practicarea de nișe cît și prin unele forme de vase lucrate cu mîna se dovedesc a aparține din punct de vedere etnic unor reprezentanți ai populației de neam sarmatic. Procentual însă, grupul de morminte care pot fi atribuite unor etnosuri străine de populația daco-romană, este nesemnificativ pentru a influența asupra caracterului etnic unitar autohton al așezării și necropolei respective.

În necropola de la Fălciu — Bogdănești, în schimb, surprindem o situație diferită, în sensul că aici n-a fost identificat nici un mormînt în care să se afle vase lucrate cu mîna de tradiție goto-taifalică; apar însă morminte de înhumatie cu gropile prevăzute cu trepte și nișe aparținînd unor indivizi de neam sarmatic al căror procent se ridică la peste 230%.

Vase lucra cu mîna de tradiție nordică n-au fost identificate pînă la această dată nici în așezările de la Zorleni — Fintinele și Banca — Gară ca de altfel nici în alte așezări Sintana de Mureș cercetate (parțial). De altfel pentru caracterul etnic daco-roman al populației din aria culturii Sintana de Mureș pledează și faptul că așezările și necropolele își continuă existența nestingerită atît în ultimele două decenii ale secolului al IV-lea d.H., cît și în întreg secolul următor. Că această cultură n-a avut nici sau aproape nimic gotic în conținut o confirmă faptul că în marea majoritate a așezărilor și necropolelor nu se surprind urme care să indice acea dramatică și masivă părăsire a acestor teritorii de către neamurile gotice înspăimîntate de invazia hunică. Mărturiile arheologice atestă că viața continuă să se desfășoare relativ netulburată, fără să se înregistreze nici un fel de bulversare demografică sau economică, înfîrmînd teza potrivit căreia cultura Sintana de Mureș și-ar fi încetat existența din momentul trecerii goților în sudul Dunării⁸³ și implicit că goții ar fi fost principalii ei purtători și făuritori⁸⁴.

În acest context, după opinia noastră, atribuirea culturii Sintana de Mureș neamurilor geto-taifalce în migrație, egalează cu transferarea acestei culturi de la adevărații ei făuritori și purtători, populația sedentară daco-romană, către populațiile gotice dominante din punct de vedere militaro-politic, dar fără vreo contribuție în domeniul activității economice pe întreaga perioadă cît au stat pe aceste teritorii. Această tendință este cu atît mai nedreaptă și neverosimilă cu cît pînă în prezent nimeni n-a putut face dovada cît de cît convingătoare cu privire la existența fie și a unei singure locuințe sau bordei și cu atît mai puțin a unor așezări care prin ceea ce s-a păstrat să poată fi atribuite goților. După cum nu există dovezi că goții ar fi trăit în număr cît de

⁸² V. Palade, *DACIA*, NS, XXIV, 1980, p. 227, MemAnt., IX—XI, 1985, p. 185, fig. 3/1—3.

⁸³ Gh. Diaconu, *Mogoșani...*, p. 54.

⁸⁴ Idem, *SCIVA*, 30..., p. 551.

cît reprezentativ în așezările comune cu populația băstinașă pe care au găsit-o locuind în teritoriile în care au migrat. Cele câteva morminte de înhumare și incinerare din necropola de la Bîrlad — Valea Seacă în care se aflau vase lucrate cu mîna de tradiție goto-taifalică și puținele fragmente de aceeași factură apărute în așezare indică, așa cum am opinat și cu alt prilej⁸⁵, doar prezența unor indivizi cu totul răzleți care părăsiseră viața nomadă de tabără și se integraseră, probabil, prin cupluri familiale în obștea băstinașă respectivă. Acest adevăr pare să fie pus în lumină și de faptul că pînă la această dată sînt extrem de puține așezări și chiar necropole Sintana de Mureș în care să fi fost identificate vase sau fragmente ceramice de tradiție goto-taifalică. Descoperirile din mormintele de la Cozia și Todireni⁸⁶, sau de la Mihălășeni⁸⁷ și din așezările de la Hănești, Băiceni și Botoșani⁸⁸ par să confirme tocmai o astfel de supoziție. În această ordine de idei, este posibil ca în unele necropole Sintana de Mureș să se afle un număr mai mare de morminte aparținînd unor indivizi de neam gotic, iar în așezarea necropolei să nu fie identificați; o explicație plauzibilă în acest caz ar fi că în preajma satului s-a aflat o tabără gotică care și-a înmormîntat eventualii decedați în necropola satului, imitînd chiar și obiceiurile de înmormîntare ale comunității băstinașe.

De aici se naște însă întrebarea firească: care au fost relațiile dintre obștile sătești băstinașe ocupate cu agricultura și păstoritul și masa gotică migratoare, cu ce se îndeletniceau goții din momentul stabilirii lor pe acest teritoriu?

Plecînd de la faptul că mărturiile arheologice nu ne oferă date suficiente și concludente spre a-i surprinde pe goto-taifali în așezări și necropole Sintana de Mureș proprii, iar în așezările și necropolele băstinașe numărul lor este atît de redus procentual, socotim că invocarea izvoarelor literare antice ar putea să ne ajute la deslușirea acestei probleme. La rîndul lor, rezultatele unor studii sociologice care abordează problema relațiilor diferitelor populații migratoare din prima jumătate a mileniului I d.H. cu populațiile în mijlocul cărora s-au stabilit temporar, sînt mai mult decît benefice.

O analiză atentă și obiectivă a izvoarelor literare antice atestă, așa cum remarcă și unii istorici și sociologi români și străini, că goții își duceau viața în triburi alcătuite din cete și pîlcuri organizate pe principii militare locuind în tabere, deosebit de satele băstinașe⁸⁸, că „regatele lor, chiar și cele mai puternice au continuat să fie niște tabere nomade conduse de aristocrați războinici⁸⁹“. În legătură cu modul de viață al triburilor germanice la care ne referim, izvoarele literare antice ne aduc mărturii din care rezultă că aceștia își duceau viața permanent

⁸⁵ V. Palade, *Carpica*, XX, 1989, p. 203, 213.

⁸⁶ I. Ioniță, *op. cit.*, p. 92, 93, 97.

⁸⁷ O.L. Sovan, *Comunicare susținută la sesiunea științifică a Institutului de arheologie Iași, iunie, 1990.*

⁸⁸ I. Ioniță, *Arh. Mold.*, IV, p. 206.

⁸⁹ P.P. Panaitescu, *Introducere în istoria culturii românești*, București, 1969, p. 75—79; H.H. Sthal, *Teorii și ipoteze privind sociologia orînduirii tributare*, Buc., 1980, p. 58, 155, 167; G.A. Mansuelli, *Civilizația Europei vechi* vol. II, Ed. Meridiane, 1978, p. 75, 95.

în tabere, împreună cu întreaga familie, atît în timp de pace cît și cu prilejul diferitelor raiduri pradălnice în provinciile Imperiului roman⁹⁰.

Că goții se deplasau cu întreaga familie, organizați în cete ne înformează și unii dintre panegiricii latini care, comentînd invazia gotică din anul 269, consemnează că la Naisus au fost nimicite grosul forțelor gotice care cuprindea și femei și copii⁹¹. Ammianus Marcellinus, la rîndul său, comentînd deseale incursiuni gotice la sudul Dunării, ne înformează că aceștia, în momente de liniște, se retrăgeau în tabere formate din căruțe așezate în cerc numite în graiul lor „carrago”⁹².

Semnificative, din acest punct de vedere, sînt informațiile care se desprind din consemnările cuprinse în pătimirile Sfîntului Sava. Faptele confirmă că și în acest caz goții viețuiau în tabere în preajma satelor băștinașe, de unde se deplasau călări în grupe mai mici „pîlcuri de tîlhari nelegiuiți” adesea însoțite de căruțe, năvălind pe neașteptate în satele băștinașe, uneori în raiduri nocturne, dedîndu-se la acte de violență, jaf și intimidare asupra sătenilor ocupați cu munca cîmpului⁹³. Themistios, la rîndul său, ne informează că „...goții organizați în întocmiri de cete de hoți, nu de soldați, năvăleau fără veste peste localnicii din apropiere (taberelor) săvîrșind furturi pe care le considerau pradă de război”⁹⁴.

Se poate desprinde, așadar, că cetele gotice își exercitau politica lor militar-represivă vizînd foloase imediate legate de nevoile de trai (hrană, îmbrăcăminte, mijloace de tracțiune etc.), prin acțiuni de jaf și pe seama unui tribut în produse, convenit cu reprezentanții obștilor băștinașe ca răsplată pentru a se evita primejdia unor acțiuni pradălnice din partea acestora⁹⁵.

O altă dovadă că goții își duceau viața în tabere chiar și în teritoriile în care se susține că aceștia își aveau așezări proprii sau că locuiau împreună cu populația locală, o constituie episodul în care este consemnată organizarea de către Athanaric a taberei de lîngă țărmurile Nistrului în vederea întîmpinării invaziei hunice. În legătură cu acest episod, Eunapios consemnează că hunii, surprinzînd pe goți (în tabăra de lîngă Nistru) „...i-au măcelărit, iar cei prinși au fost uciși împreună cu femeile și copiii lor”⁹⁶.

Ammianus Marcellinus comentînd aceleași evenimente, consemnează că după această înfrîngere, șefii de triburi Fritigern și Alaviv îl părăsesc pe Athanaric împreună cu o mare parte a populației, pentru ca aceiași autor să menționeze mai departe că „...un mare număr de populații... rătăcesc pe lîngă fluviul Istru răsfirați ici și colo împreună cu ființele lor scumpe”⁹⁷.

Că goții nu trăiau în așezări stabile și nu erau ocupați în activități productive pare să o confirme și consemnările lui Macarios din Mag-

⁹⁰ G.A. Mansuelli, *op. cit.* p. 75.

⁹¹ *Panegiricii latini*, VII, (VI). Anonim, II, 2, cf. *Fontes*, II, 1970, p. 85.

⁹² *Ammianus Marcellinus*, XXXI, 3, 8, 7, 5.

⁹³ *Acta Sanctorum*, ASS. II, 3, 4.

⁹⁴ *Themistios, Discursul* XXII, 133—140.

⁹⁵ H.H. Sthal, *op. cit.*, p. 154—155.

⁹⁶ *Eunapios*, tom. I. frag. 42. cf. *Fontes*, II, 1970, p. 241.

⁹⁷ *Ammianus Marcellinus*, XXXI, 3, 8.

nezia, care îi descrie pe aceștia ca fiind „...barbari rătăcitori“⁹⁸, iar Sozomenos ne informează, la rîndul său, că goții de la nordul Dunării erau „...foarte războinici... și totdeauna pregătiți în arme“⁹⁹. Se poate astfel deduce care erau ocupațiile permanente ale neamurilor gotice răspîndite pe triburi și cete în teritoriile nord-dunărene.

Cele cîteva izvoare literare antice puse aici în discuție confirmă, după opinia noastră, concluziile unor istorici și sociologi, conform cărora goții acționau în cete de călăreți organizate în forma unor uniuni de triburi, profesionalizate militar, că numărul acestora nu trebuia să fie prea mare, dat fiind că era suficientă o mînă de ostași care se puteau deplasa rapid cu caii, organizați ierarhic într-o disciplină militară severă. Aceștia erau totdeauna bine pregătiți în strategia și tactica războinică pentru ca să subjuge, pe rînd, obștile rurale de pe vaste teritorii geografice și să le țină apoi sub presiunea unei spaime permanente prin raiduri de înfricoșare și pedepsire¹⁰⁰. Că acesta era modul de viață al goților, în sensul că nu se ocupau cu agricultura sau alte activități productive, rezultă și din relatările lui Ammianus Marcellinus în episodul privind obținerea de către goți a îngăduinței împăratului Valens ca populațiile de sub conducerea lui Fritigern și Alaviv să treacă Dunărea și să lucreze ogoarele din părțile Traciei. Aceștia însă după ce au fost primiți în imperiu, condiționează pacea de permisiunea ca ei „...să pună stăpînire pe toate animalele și roadele de acolo“¹⁰¹ și să nu lucreze pămîntul. Iordanes, la rîndul său, comentînd aceste împrejurări, consemnează că goții de sub conducerea celor doi șefi, odată ajunși pe pămînturile Traciei „...au început să se comporte nu ca niște noi veniți și străini, ci să comande ca cetățeni stăpîni unor simpli posesori și să țină sub autoritatea lor, cu depline puteri toate regiunile... pînă la Dunăre“¹⁰². De altfel, așa cum se menționează și în pătimirile Sf. Sava¹⁰³, goții se comportaseră la fel și în teritoriile nord-dunărene, organizați în cete prădalnice, trăind în tabere care-și schimbau locul, pendulînd pe anumite zone în măsură să le satisfacă nevoile permanente de hrană și alte trebuințe pentru viață. Din conținutul scrisorii comunității creștine respective, rezultă cu claritate că cete de goți plecați dintr-o tabără, cutreierau călări și însoțiți de căruțe prin satele băștinașe unde se comportau ca stăpîni și judecători. Rezultă, de asemenea, că în satele băștinașe nu se aflau goți, chiar creștinul Sava aflat în sat nu venise la rude de sînge, ci la frați creștini și la preotul satului. În acest context, se pune problema cît de numeroase erau cetele gotice în cîmpia muntenă și ce spațiu controlau aceștia pentru a-și putea asigura cele necesare traiului sau, altfel spus, ce legături putem face între goți și cele aproape 40 de necropole sau grupuri de morminte Sintana de Mureș din Muntenia puse pe seama acestora. Ceea ce se poate afirma la ora actuală este că prin riturile și ritualurile funerare, necropolele respec-

⁹⁸ Apud, M. Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, București, 1967, p. 496.

⁹⁹ Sozomenos, I, 8, 8.

¹⁰⁰ H.H. Stahl, *op. cit.*, p. 155.

¹⁰¹ Ammianus Marcellinus, XXXI, 4, 5, 12, 8.

¹⁰² Iordanes, *Getica*, 137, cf. *Fontes*, II, 1970, p. 427.

¹⁰³ Cf. *supranota* 93.

tițe continuă să perpetueze vechile obiceiuri geto-dacice, iar ceramica lucrată cu mîna și la roată continuă, la rîndul ei, formele și decóruł tradițional băstinaș cu modificări și sinteze firești evoluției istorice.

Din acest punct de vedere se poate afirma că în afara menționării goților ca fiind prezenți în zona Buzăului din *Acta Sanctum*, nu dispunem de alte surse literare care să-i amintească pe aceștia ca aflîndu-se în tabere în aceste teritorii, în timp de pace.

Nu este mai puțin adevărat că unii specialiști români, din dorința de a dovedi prezența goților în Cîmpia munteană, au recurs la izvoarele literare antice; numai că izvoarele respective au fost adaptate acestei dorințe chiar cu prețul unor inadvertențe mai mult decît evidente. Menționăm în acest sens aserțiunea conform căreia izvoarele literare antice ar consemna că în prima campanie a împăratului Valens împotriva lui Athanaric, din anul 367, goții aflați în cîmpia munteană ar fi evitat lupta, retrăgîndu-se spre regiunile muntoase¹⁰⁴, ceea ce nu corespunde adevărului. În realitate, Ammianus Marcellinus ne informează concret că armatele romane trecînd Dunărea n-au întîlnit nici o împotrivire și că „...toți localnicii se retrăseseră în munți“¹⁰⁵. Prin urmare, autorul antic stipulează expres că localnicii se retrăseseră și nu goții.

În literatura noastră de specialitate se acreditează ideea că scriitorul antic ar fi desemnat prin termenul de „localnici“ pe goții lui Athanaric, opinie ce nu se susține, deoarece același autor vorbind despre goții de sub conducerea lui Frigigern și Alaviv, aflați în preajma Dunării cu numai 9 ani mai tîrziu (376), îi descrie pe aceștia ca fiind „...niște populații barbare necunoscute, izgonite din ținuturile lor“ (de către huni). Iată așadar că goții fuseseră izgoniți din ținuturile lor — altele decît Cîmpia munteană, aici fiind necunoscuți pînă la acea dată. Prin urmare, localnicii ce se retrăseseră din calea armatei romane în anul 367 nu puteau fi alții decît populația obștilor băstinașe din zonă. Acest lucru este confirmat și prin anularea de către Valens a celei de a doua campanii din anul următor în Cîmpia munteană. Este de presupus că între timp, împăratul Valens fusese informat prin prizonieri și prin iscoade că goții lui Athanaric nu se aflau în Cîmpia munteană, determinîndu-l să anuleze această nouă acțiune. Faptul că în cea de-a treia campanie, pornită de data aceasta din nordul Dobrogei (trecerea Dunării se face pe la Isaccea), tribul războinic al lui Athanaric este surprins și înfrînt în sudul Basarabiei, atestă că acestea erau ținuturile unde locuiau goții tervingi, așa cum o confirmă și evenimentele din preajma invaziei hunice, petrecute cu cîțiva ani mai tîrziu.

Prin urmare, izvoarele literare antice analizate cu luare aminte, în întregul lor conținut, fără extrapolări și răsălmăciri, ne oferă un tablou al realităților Cîmpiei Muntene din ultimul deceniu de dominație gotică, de-a dreptul răsturnat în raport cu opinia autorilor monografiilor privind necropolele Sintana de Mureș de pe teritoriul Munteniei. Se poate astfel constata că izvoarele literare antice contrazic prin conținutul lor faptul că goții ar fi locuit vreodată în Cîmpia munteană, aceștia fiind necunoscuți de către localnici. Singura excepție o face

¹⁰⁴ Bucur Mitrea, C. Preda, *op. cit.* p. 154.

¹⁰⁵ Ammianus Marcellinus, XXVII, 5, 3, 4.

scrisoarea amintită din *Acta Sanctorum*. Dar și aceasta îi descrie pe goți ca fiind niște cete străine de populația băstinașă, trăind în tabere și ocupându-se cu activități prădalnice, motiv pentru care sînt socotiți „nelegiuiți și tilhari”. Prin urmare, chiar și în unicul izvor care-i menționează pe goți înspre nordul Cîmpiei Muntene, aceștia apar ca trăind în cete de războinici nomazi adăpostiți în tabere instalate în apropierea unor sate băstinașe.

Față de aceste realități rezultate din conținutul izvoarelor literare, care nu-i confirmă pe goți ca trăind nici măcar în Cîmpia Munteană, se pune întrebarea : au ajuns aceștia vreodată să se afle fie și temporar, în trecere, în vestul ariei de răspîndire a culturii Sintana de Mureș ? Mărturiile arheologice n-o confirmă, în sensul că nicăieri n-au fost descoperite dovezi arheologice cît de cît convingătoare care să poată fi puse pe seama goților. Cultura Sintana de Mureș se dovedește a reprezentă, în covârșitoare majoritate, continuarea moștenirii materiale și spirituale ale populației de origine geto-dacică. Teritorial și cronologic, prezența gotică în cultura Sintana de Mureș nu se confirmă nici prin izvoarele literare și nici prin mărturii arheologice decît cu totul și cu totul sporadic, pînă la această dată, în sensul că goto-taifalii n-au lăsat urme proprii de civilizație, în măsură să fie identificați ca atare. Totuși aceștia se aflau masați undeva în teritoriile nord-dunărene și la vest de Nistru. Desele incursiuni războinice în teritoriile sud-dunărene o atestă. Cum am remarcat deja, Ammianus Marcellinus comentînd hotărîrea împăratului Valens de a-l pedepsi pe Athanaric pentru ajutorul dat rivalului său la tron Procopius, aceasta îi surprinde și îi învinge pe goți în sudul Basarabiei. Același autor, comentînd invazia hunică, ni-l prezintă pe Athanaric în aceleași teritorii în preajma Nistrului. Mai mult, autorul antic ne informează că Athanaric se afla în tabăra de pe linia Nistrului în așteptarea hunilor nu numai cu efectivele de luptători, ci cu întreaga populație gotică împreună cu familia și copiii lor. În acest context, se pune întrebarea firească : ce rațiuni de siguranță sau de altă natură l-ar fi putut determina pe Athanaric să adune într-o tabără unică toată populația gotică răspîndită în întreaga arie a culturii Sintana de Mureș de pe teritoriul Moldovei, Munteniei și a estului Transilvaniei, dacă goții ar fi fost într-adevăr răspîndiți pe aceste teritorii ? În aceeași măsură, se pune întrebarea : ce motive ar fi putut determina familiile gote să-și părăsească gospodăriile și întreaga avuție, dacă aceștia ar fi trăit cu adevărat în sate și ar fi fost ocupați în munci productive, spre a accepta să se maseze într-o tabără atît de vulnerabilă, avîndu-se în vedere iminenta primejdie hunică ?

După opinia noastră, faptele sînt de natură să ne confirme încă o dată și pe această cale, că cetele gotice nu se aflau răspîndite în întreaga arie a culturii Sintana de Mureș, ci mai curînd că aceștia se aflau masați, cu precădere, în zona din sudul Basarabiei, de unde se deplasau după pradă în teritoriile învecinate, dar revenind în momente de primejdie în preajma taberei principale unde se aflau și conducătorii lor tribali.

În acest sens pledează și mențiunile lui Themistios, care amintește că Delta Dunării fusese pentru goți „...un fel de ascunziș de unde porneau atacurile lor, îndrăznind să năvălească în cete și pe față, fiindcă.

pacea era doar de formă... și că aceștia săvârșeau furturi și nelegiuiri... stînd la pîndă în luntrile lor ascunși în ostroave și năvălind fără de veste peste localnicii din apropiere", că „nu putea să-i urmărească nimeni pentru că, prin mlaștină nu pătrundea nici luntrea și nici piciorul nu era în stare a pași". Fără îndoială că ținta atacurilor și jafurilor gotice nu se îndrepta numai asupra satelor dobrogene. Pe acestea le surprinde și le comentează autorul amintit, dar goții, așa cum o confirmă și informațiile din Acta Sanctorum, oriunde se aflau, procedau nu ca niște locuitori pașnici ocupați în activități productive, ci ca populații nomade parazitare, ca orice armată în deplasare. Așa se explică de ce în cadrul culturii Sintana de Mureș nu apar decît cu totul excepțional mărturii materiale care să poată fi puse pe seama goților. Aceasta nu ne dă dreptul însă să transferăm goților cultura materială și spirituală de substrat geto-dacic numai pe criteriul prestabilit de unii istorici vizînd rolul civilizator al goților în aceste regiuni. Mărturiile arheologice atestă că goții aduc cu ei, în momentul pătrunderii la vest de Nistru, foarte puține elemente culturale specific gotice și că de fapt aceștia au plecat așa cum au venit, iar o dată trecuți la sudul Dunării, cît timp au poposit în Tracia, au avut același comportament de armate în deplasare, de nomazi jefuitori ale bunurilor populației băștinașe. Fenomenele de aculturație despre care vorbesc unii cercetători germani¹⁰⁶ pot fi invocate abia după stabilirea goților în Peninsula Iberică (sec. V d.H.).

Analiza temeinică a măsurilor arheologice, coroborarea lor cu izvoarele literare antice și cu rezultatele cercetărilor antropologice și sociologice duc la concluzia că, monumentele de cultură materială și spirituală de aspect Sintana de Mureș reprezintă din punct de vedere etnic populația daco-romană care și-a continuat evoluția sa firească și în condițiile dominației triburilor gotice, care reprezentau doar o minoritate de cuceritori nomazi. Se dovedește, așa cum remarcă marele savant Nicolae Iorga, că „...de fapt germanii n-au inovat, ci dimpotrivă, oricare ar fi fost cugetarea lor la un moment dat ei s-au supus, în ce privește fapta, influenței civilizațiilor superioare în mijlocul cărora i-a adus soarta lor"¹⁰⁷. Faptul că aspectul cultural Sintana de Mureș își continuă evoluția nestingherită și după trecerea goților în imperiu, constituie cea mai bună dovadă cu privire la caracterul etnic autohton, daco-roman, al populației care dezvoltă fără întrerupere propria sa cultură materială și spirituală de substrat geto-dacic. Puțina ceramică lucrată cu mîna, de tradiție goto-taifalică, existentă doar în cîteva așezări și necropole din aria culturii Sintana de Mureș, nu reprezintă masa gotică propriu-zisă, ci unele elemente răzlețe, pripășite, rupte de viața tribală nomadă și integrate comunităților agricole băștinașe daco-romane, pe care nu le-au mai părăsit. Masa goto-taifalică, atît cît va fi fost de numeroasă, nu se dovedește a fi prezentată, permanent, pe întreg spațiul în care se află monumente de cultură Sintana de Mureș. O atestă atît mărturiile arheologice, cît și izvoarele literare antice.

¹⁰⁶ Cf. *supranota* 57.

¹⁰⁷ N. Iorga, *Prolegome la istoria universală. Cugetare și faptă germană*, Iași, 1988, p. 5.

Astfel, ceea ce nu rezultă din mărturiile arheologice se desprinde cu claritate din izvoarele literare antice și anume că goții au venit pe aceste teritorii ca niște nomazi organizați în triburi de cete de războinici, au poposit în teritoriile în care izvoarele literare antice îi consemnează ca atare și s-au comportat ca niște armate în deplasare, pendulînd pe anumite spații de unde își asigurau, prin jaf sau pe seama tributului impus prin amenințare și violență, cele necesare traiului. Ei au părăsit aceste teritorii în aceleași condiții de războinici nomazi, trecînd în Imperiul Roman, sub presiunea neamurilor hunice, de asemenea nomade. În același timp, populația băstinașă daco-romană continuă să viețuiască pe vechile sale vetre strămoșești dezvoltînd cultura materială și spirituală tradițională, așa cum o dovedesc tot mai mult cercetările arheologice, infirmîndu-se în același timp teoriile mai vechi și mai noi, cu privire la rolul civilizator al goților și al presupusei lor expansiuni cronologice și teritoriale pe întreaga arie de difuziune a monumentelor culturii Sintana de Mureș, din secolele IV—V d.H. de pe teritoriile țării noastre.